

Türkiye'nin düşünce haritası çıkarılıyor

Zafer Özcan - 04.12.2002

İletişim Yayınları'nın 'Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce' dizisi, Türkiye'deki fikir akımlarını, siyasi sonuçlarıyla birlikte analiz ediyor. Dizinin editörlerinden Tanıl Bora, yayımladıkları kitaplarla Cumhuriyet dönemi modern siyasi düşünceler tarihinin bir envanterini çıkarmaya çalıştıklarını söylüyor.

Cumhuriyet Türkiye'sinin 79 yıllık kısa tarihine, farklı düşünce akımlarından kaynaklanan siyasi hareketler damgasını vurdu. Kemalizm'den liberalizme; İslamcılıktan milliyetçiliğe; muhafazakarlıktan sol düşünceye kadar farklı fikir hareketleri, kaynaklık ettiği siyasal akımlarla yönetimde temsil edildi. Bunların büyük bir bölümü de Cumhuriyet tarihinin bir kesitinde ya iktidar oldu ya da iktidarı paylaştı. İletişim Yayınları'nın, 'Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce' üst başlığı ile yayınladığı kitap serisi, işte bu fikrî akımları, siyasi sonuçları ile birlikte analiz ediyor. Ansiklopedi ebadında toplam 9 ciltten oluşacak serinin; "Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi", "Kemalizm", "Modernleşme ve Batıcılık" başlıklı ciltlerinden sonra, "Milliyetçilik" konulu 4. cildi de yayımlandı. Toplam 75 akademisyen, siyasetçi, gazeteci ve yazarın makaleleriyle katkıda bulunduğu milliyetçilik, kitapta farklı bakış açıları ve bilgi notlarıyla da ele alınıyor.

Dizinin editörlerinden Tanıl Bora, 'Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce' dizisiyle, Cumhuriyet dönemi modern siyasi düşünceler tarihinin bir envanterini ya da farklı bir ifadeyle Türkiye'nin düşünce haritasını çıkarmayı amaçladıklarını vurguluyor. Bora'ya göre dizi ile hem bu konuda derli toplu bir kaynak ortaya çıkacak hem de bu vesileyle Türkiye'nin siyasal düşünce birikimini yeniden sorgulama fırsatı doğacak. Böylece, kalıplaşmış kabullerin "deşilmesi" söz konusu olabilecek. Bora, kitapların konusunun siyasi olaylar değil, siyasi düşünce ve ideolojiler olduğunu vurgulayarak, "Siyasal ideolojilere yön veren ana akımları esas aldık; fakat bu akımların 'arasında kalmış' ya da 'marjinal' kabul edilen düşünce çizgilerini de mutlaka ele aldık. Bunun yanında, farklı (ve karşıt) ideolojileri yeraltı dehlizleri gibi birbirine bağlayan bazı müşterek zihniyet yapılarını da irdelemeyi ihmal etmemeye çalışıyoruz. Bu kitap dizisinde esas olarak konulara analitik, eleştirel yaklaşan makaleler yer alıyor; ancak benimsediği bir siyasal ideolojik yorumu propagandif olmayan, objektifliği hedefleyen bir dille tartışan makaleler de var." diyor.

“Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce” dizisinde dikkati çeken özelliklerden biri de konularının uzmanı kabul edilen ‘üstad’ yazarların yanı sıra, genç kuşak araştırmacıların makalelerine de yer vermesi. Tanıl Bora, bu durumu, “Taze heyecanlar ve meraklar taşımaktan gelen katkıları olmasaydı, bu kitap dizisinin bir ‘tekrar’ ve ‘mevcudu derleme’ izlenimi uyandırmasının önüne geçemeyeceğimize inanıyorum.” diyerek değerlendiriyor. Bu arada dizi sadece makalelerden oluşmuyor. Belirli bir konuya, soruya odaklanan makaleler, düşünce insanları hakkında monografiler, alanla ilgili birincil kaynaklardan seçme metinler, konuyla ilgili literatür hakkında yol gösteren bir sunum ve zengin bir kaynakça da serinin kapsamında.

‘Hâkim ideolojiyi milliyetçilik ve Kemalizm belirliyor’

Tanıl Bora, dizinin 4. cildi “Milliyetçilik” için yazdığı önsözde, Kemalizm ile milliyetçiliği Türkiye’deki resmi ideolojinin ana eksenini olarak tanımlıyor.

Bora’ya göre bu iki akım, birçok durumda iç içe geçen ideolojik referanslar. Bunun ne anlama geldiğini sorduğumuzda, “Milliyetçilik ile Kemalizm’in, ‘paslaşarak’, Türkiye’nin mecburi ve hâkim ideolojisini oluşturuyorlar. Milliyetçiliğe ve Kemalizm’e sadakatini beyan etmek, sistem dışına itilmek istemeyen her siyasal ideoloji için yükümlülük teşkil ediyor.” yorumunu yapıyor.

Bora, bununla birlikte Türkiye’deki milliyetçilik anlayışını 5 ayrı kategoride değerlendiriyor. “Resmi milliyetçilik” (Atatürk milliyetçiliği), “Kemalist sol milliyetçilik” (ulusal sol), “liberal milliyetçilik”, “etnisist milliyetçilik” ve “muhafazakar milliyetçilik”ten oluşan bu kategorinin uluslararası bir çerçeve içine oturtulabileceğinin de altını çizen Bora, “Milliyetçilik her ülkede, her örnekte farklı kollara ayrılarak incelenmeli. Vatandaşlık esasına dayanan milliyetçilik ile ırk–dil–tarih–kültür vesair bir “millî öz” esasına dayanan milliyetçilikler arasında yapılan temel bir ayırım var; ki bunun da alt ayrımları yapılabilir. “Sol” ve “sağ” milliyetçilik ideolojileri arasında ayrımlar yapılabilir. Bu andığım ayrımların beynelmilel bir kavramsal çerçeve sunabileceğini düşünüyorum.” diyor.

Önümüzdeki süreçte, ‘Muhafazakarlık’, ‘İslamcılık’, ‘Liberalizm’, ‘Sol Düşünce’ ve ‘Dönemler ve Karakteristikler’ adlı ciltleri de yayımlanacak olan “Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce” serisine Tanıl Bora dışında, Uygur Kocabaşoğlu, Mehmet Alkan, Ahmet Çiğdem, Ahmet Insel,

Yasin Aktay, Mustafa Erdođan, Murat Göltekingil ve Ömer Laçiner gibi alanlarında söz sahibi isimler de editöryal katkıda bulunuyor. 9 ciltlik seride toplam 500'ü bulacak olan makalelerin yanı sıra, düşünce akımlarına referans olmuş isimlerin temel eserlerinden alıntılar içeren 'seçme eserler' bölümünde siyasal düşüncelerin pusulası olmuş metinler de okurun ilgisine sunuluyor.

<http://arsiv.zaman.com.tr/2002/12/04/kultur/butun.htm>